

Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego „Energetyka prosumencka i prosumenckie spółdzielnie energetyczne – możliwości i wyzwania w państwach członkowskich UE”

(opinia z inicjatywy własnej)

(2017/C 034/07)

Sprawozdawca: **Janusz PIETKIEWICZ**

Decyzja Zgromadzenia Plenarnego	21.1.2016
Podstawa prawna	Art. 29 ust. 2 regulaminu wewnętrznego
	Opinia z inicjatywy własnej
Sekcja odpowiedzialna	Sekcja Transportu, Energii, Infrastruktury i Społeczeństwa Informacyjnego
Data przyjęcia przez sekcję	6.10.2016
Data przyjęcia na sesji plenarnej	19.10.2016
Sesja plenarna nr	520
Wynik głosowania (za/przeciw/wstrzymało się)	225/4/3

1. Wnioski i zalecenia

- 1.1. EKES stoi na stanowisku, że powszechny rozwój prosumenckiej energetyki rozproszonej powinien stanowić ważny i trwały element polityki energetycznej Unii Europejskiej. Rozwiązanie takie jest korzystne, a nawet może być wręcz niezbędne, z punktu widzenia bezpieczeństwa energetycznego, względów środowiskowych i społecznych.
- 1.2. Skala udziału energetyki prosumenckiej w generacji energii ogółem powinna być dostosowana do specyfiki poszczególnych krajów członkowskich. Dlatego EKES proponuje, aby Komisja Europejska wypracowała ramowe zasady dotyczące energetyki prosumenckiej, natomiast szczegółowe regulacje w tym zakresie powinny pozostać domeną każdego z krajów członkowskich.
- 1.3. Energetyka prosumencka może być oparta na szerokiej gamie rodzajów energii ze źródeł odnawialnych, a zasadność jej funkcjonowania dotyczy każdego terenu niezależnie od warunków klimatycznych.
- 1.4. Zaistnienie prosumentów na rynku na szeroką skalę stało się możliwe dzięki nowym technologiom, rewolucji cyfrowej oraz oczekiwaniom konsumentów w zakresie bezpośredniego udziału w procesach gospodarczych.
- 1.5. Dla lepszego rozumienia w krajach członkowskich pojęcia prosumenta sugeruje się Komisji stworzenie ramowej definicji prosumenta zawierającej wspólne podstawowe elementy, takie jak np.: wielkość instalacji, indywidualna i zbiorowa produkcja energii, własność instalacji, zagadnienie nadwyżki wytworzonej energii.
- 1.6. Prosumentem można być niezależnie od tytułu własności do danej nieruchomości, instalacji czy urządzeń. Prosumentem przykładowo może być zarówno właściciel domu jednorodzinnego, jak i najemca lokalu mieszkalnego w budynku wielorodzinnym.
- 1.7. Korzyści ekonomiczne związane z energetyką prosumencką, głównie związane z niższymi kosztami przesyłu energii, lepszym wykorzystaniem lokalnych źródeł energii i aktywizacją zawodową lokalnych społeczności, powinny w nieodległej perspektywie czasu pozwolić na funkcjonowanie tej energetyki bez dodatkowych mechanizmów wsparcia.

1.8. Oszczędności i korzyści społeczne wynikające z bardziej świadomej i aktywnej konsumpcji, zdecentralizowane wykorzystanie odnawialnych źródeł energii, ograniczenie strat sieciowych oraz efektywność wynikająca ze współpracy, mogą szybko przynieść dobry zwrot z inwestowania w urządzenia wytwórcze dla energetyki prosumenckiej, rozwój przesyłu, dystrybucji i lokalnych sieci oraz ich systemu zarządzania, jak również rozwój magazynowania energii.

1.9. Systemy wsparcia prosumentów w żadnym wypadku nie powinny zakłócać konkurencji na rynku energii, eliminować innych podmiotów, a także powinny mieć na uwadze, że są na tym rynku konsumenci energii, którzy nie mogą lub nie chcą być prosumentami.

1.10. Rozwiązania finansowe mogące oddziaływać na prosumentów, takie jak m.in. podatki, taryfy i inne opłaty, powinny być przyjazne dla tych podmiotów. W żadnym wypadku nie powinny dyskryminować prosumentów na rynku energii.

1.11. Podstawą dynamicznego rozwoju energetyki prosumenckiej jest stworzenie dobrych, partnerskich stosunków pomiędzy prosumentami, innymi wytwórcami energii i przedsiębiorstwami zajmującymi się przesyłem i dystrybucją energii. Konieczne jest stworzenie warunków, aby wszyscy aktorzy na rynku energii mieli korzyści z rozwoju prosumentaryzmu. EKES sugeruje Komisji przeprowadzenie badań w celu wypracowania rozwiązań w tym zakresie.

1.12. Konieczne jest wprowadzenie rozwiązań chroniących prosumentów przed praktykami monopolistycznymi przedsiębiorstw zajmujących się przesyłem i dystrybucją energii, a także dużych wytwórców energii.

1.13. Generalnie prosument wytwarza energię na potrzeby własne (swoje, grupy obywateli, gospodarstw domowych, gospodarstw rolnych, małego biznesu). Nie jest możliwe precyzyjne dopasowanie mocy urządzeń do własnego zapotrzebowania na energię. Dlatego sprawą niezwykle ważną jest rozwiązanie problemu postępowania z nadwyżkami energii. Zagadnienie ma jeszcze większe znaczenie, jeżeli chcemy, a zawsze powinniśmy, motywować prosumenta do zmniejszania zużycia energii.

1.14. Proces optymalizacji zużycia energii przez prosumentów powinien być wspierany systemami *smart living*. EKES wnioskuję o uwzględnienie tego w przygotowywanych przez Komisję Europejską rozwiązaniach systemowych.

1.15. Biorąc pod uwagę niewielką skalę wytwarzanej przez indywidualnych prosumentów energii, prosumenci nie powinni być ograniczani w dostępie do sieci.

1.16. Rozwój energetyki prosumenckiej wiąże się z odpowiednim dostosowaniem i funkcjonowaniem sieci dystrybucyjnych i przesyłowych. Prosumenci muszą uczestniczyć w pokrywaniu kosztów z tym związanych, jednakże powinny zostać określone transparentne zasady partycypacji w tych kosztach.

1.17. Warunkiem koniecznym rozwoju energetyki prosumenckiej jest równoczesny rozwój inteligentnych sieci znajdujących się w pobliżu. EKES widzi upowszechnienie inteligentnych liczników jako część infrastruktury sieciowej, a w związku z tym koszty finansowe nie powinny być bezpośrednio ponoszone przez konsumentów. EKES zwraca uwagę na potrzebę zapewnienia ochrony uzyskiwanych danych.

1.18. Korzyści związane z energetyką prosumencką będą gwałtownie wzrastać w wyniku rozwoju małych magazynów energii. Komitet sugeruje dalszą koncentrację prac naukowo-badawczych na doskonaleniu istniejących i poszukiwaniu nowych technologii magazynowania energii.

1.19. Sposobem zintensyfikowania rozwoju energetyki prosumenckiej jest tworzenie spółdzielni energetycznych lub innych form grupowania się prosumentów. Prosumenci działający w grupie są bardziej efektywni, co przekłada się m.in. na niższe koszty wytwarzania energii, wzmocnienie ich pozycji na rynku energii i bezpośredni udział w podnoszeniu lokalnego bezpieczeństwa energetycznego.

1.20. Grupa prosumentów może lepiej bilansować wytwarzaną przez siebie energię z zapotrzebowaniem na nią. Pozwoli to na dalsze ograniczenie przesyłu energii, a tym samym ograniczenie kosztów energii dla członków grupy. Grupa prosumentów lepiej niż pojedynczy prosumenci oddziałuje na sieć dystrybucyjną i przesyłową dzięki mniejszym fluktuacjom podaży i popytu.

1.21. EKES sugeruje Komisji Europejskiej, aby w działaniach dotyczących wdrażania budynków o niemal zerowym zużyciu energii wskazywała na olbrzymie znaczenie w tym procesie rozwoju energetyki prosumenckiej.

1.22. Komitet proponuje Komisji uwzględnienie zagadnień energetyki prosumenckiej w podejmowanych obecnie inicjatywach: *Electricity Market Design proposal* i *Renewables Package review*.

1.23. EKES uważa, że korzyści wynikające z energetyki prosumenckiej powinny mieć zastosowanie w aktywnej polityce ograniczania ubóstwa energetycznego i ochrony grup społecznie szczególnie wrażliwych, jak również w rozwiązywaniu problemów związanych z *silver economy* i starzeniem się społeczeństwa. Istotny będzie w tym zakresie udział organizacji społeczeństwa obywatelskiego.

1.24. Powszechny rozwój prosumentaryzmu to także szansa na aktywizację lokalnego biznesu, w tym tworzenie nowych miejsc pracy związanych z wytwarzaniem niezbędnych urządzeń i usług.

1.25. Olbrzymi wpływ na dalszy rozwój energetyki prosumenckiej ma zaangażowanie w ten proces lokalnych i regionalnych samorządów. EKES sugeruje Komisji uwzględnienie tego zagadnienia w działalności *Commission's Covenant of Mayors*.

1.26. Mając na uwadze zróżnicowany poziom rozwoju energetyki prosumenckiej w krajach członkowskich, pożądane jest organizowanie różnych form wymiany doświadczeń. Komitet sugeruje Komisji monitorowanie rozwoju prosumentaryzmu w krajach członkowskich, jako elementu corocznego raportowania w ramach Unii Energetycznej. Gromadzone dane będą niezwykle pomocne w działaniach podejmowanych przez kraje członkowskie.

1.27. Powszechne wprowadzenie prosumentaryzmu to złożony, wieloaspektowy i długotrwały proces. Dlatego ważne jest, aby rozwiązania stymulujące rozwój energetyki prosumenckiej miały stabilny charakter w długim horyzoncie czasowym.

2. Kontekst

2.1. Dostęp do źródeł energii, bezpieczeństwo jej dostaw, polityka cenowa uwzględniająca interesy grup społecznych i konsumentów znajdujących się w trudnej sytuacji to podstawowe wyzwania zarówno dla społeczeństw i każdej administracji politycznej, jak i dla indywidualnych konsumentów.

2.2. Do niedawna ludzkość nie umiała efektywnie pozyskiwać energii w inny sposób niż przez spalanie, może z wyjątkiem wykorzystania energii wodnej. Postęp technologiczny umożliwił pozyskiwanie energii na wielką skalę bez konieczności spalania czegokolwiek. Człowiek nauczył się uzyskiwać energię w najczystszej formie ze światła słonecznego, nie zatruwając środowiska. Źródło energii jest przy tym bezpłatne i niewyczerpalne, a kosztem są jedynie instalacje.

2.3. Równie efektywnie można pozyskiwać energię elektryczną z energii wiatru, czyli z tego samego źródła – słońca, które różnie nagrzewając ziemię, powoduje przepływy powietrza. Dotyczy to również biomasy, gdyż fotosynteza jest główną przyczyną jej odnawiania.

2.4. Rozwój energetyki odnawialnej jest nieunikniony; wynika z ograniczenia dostępności paliw kopalnych z powodu ich coraz większego zużycia, uzależnienia wielu krajów od importu, globalnego ocieplenia i zanieczyszczenia powietrza. Te problemy spowodowały, że Europa, a z nią większość najważniejszych gospodarek, zaczęła inwestować w OZE.

2.5. W 1992 roku na szczycie Ziemi w Rio de Janeiro przyjęto fundamentalne zasady w polityce społeczno-gospodarczej nakazujące ochronę środowiska, m.in. Ramową konwencję ONZ w sprawie zmian klimatu.

2.6. We wrześniu 2015 r. Zgromadzenie Ogólne ONZ przyjęło cele zrównoważonego rozwoju. Jeden z nich dotyczy zapewnienia dostępu do zrównoważonej energii dla wszystkich (cel 7). Obecnie 1,2 miliarda ludzi na świecie nie ma dostępu do energii elektrycznej.

2.7. Ponad 120 mln obywateli UE jest zagrożonych biedą lub wykluczeniem społecznym. 10 % Europejczyków mieszka w gospodarstwach domowych, w których nikt nie ma pracy; zwiększa się ilość obywateli bezdomnych. Dane te oznaczają równocześnie ubóstwo energetyczne.

2.8. Społeczeństwa obywatelskie wykazują ogromne poparcie dla odnawialnych źródeł energii. Potwierdziły to w 2015 r. encyklika środowiskowa papieża Franciszka oraz deklaracje w sprawie zmian klimatu przywódców religijnych islamu, hinduizmu i buddyzmu. Wezwali oni wspólnoty wiary do włączenia się do zerowej lub niskoemisyjnej przyszłości.

2.9. Potwierdzeniem potrzeby odchodzenia od kopalnych źródeł energii było przyjęcie celów na konferencji COP21 w Paryżu w 2015 r., w której uczestniczyło blisko 200 krajów. Chodzi tu przede wszystkim o dążenie do „utrzymania wzrostu globalnych średnich temperatur na poziomie znacznie mniejszym niż o 2 °C w stosunku do epoki przedindustrialnej i kontynuowanie wysiłków na rzecz ograniczenia wzrostu temperatur o 1,5 °C”.

3. Rewolucja cyfrowa. Impuls dla rozwoju prosumentaryzmu

3.1. Przez ostatnie pół wieku populacja ludzi zwiększyła się trzykrotnie. Kruchość globalnego systemu finansowego zagroziła długookresową stagnacją światowej gospodarki. Wysoki poziom bezrobocia i wzrost kosztów energii spowodowały niestabilność w wielu krajach; zwiększyły się koszty działalności dla biznesu i dodatkowe obciążenia dla konsumentów.

3.2. Świat stanął przed koniecznością zmiany paradygmatu gospodarczego i transformacji modeli biznesowych, także w sferze społecznej. Instrumenty nowego systemu pojawiły się dzięki światowej rewolucji cyfrowej i internetowi rzeczy.

3.3. Do 2020 r. na rynku będzie działać ponad 50 miliardów urządzeń podłączonych do sieci, czyli siedem razy więcej niż ludzi na świecie. Smartfon, a nie komputer osobisty, już stał się najważniejszym oknem do komunikacji ze światem. W 2020 r. na rynku będzie ich ok. 6,1 mld.

3.4. Internet rzeczy umożliwił milionom ludzi uczestniczenie w sieciach socjalnych. Powstał model konsumpcji współdzielonej – *sharing economy*, lepiej dostosowany do organizacji społeczeństwa, ukierunkowany na spójność społeczną. Gospodarka zaczyna przechodzić od odgórnie zarządzanych, scentralizowanych instytucji do idei współdzielenia, a wiele wykluczonych grup społecznych otrzymuje szansę aktywnego uczestnictwa w życiu gospodarczym.

3.5. Dzięki platformom on-line konsument może zmieniać się w producenta, który tworzy i samodzielnie rozpowszechnia informacje oraz produkty wykonane przy pomocy drukarek 3D. Platformy umożliwiają dzielenie się samochodami, domami, ubraniami i innymi rzeczami. Konsument/producent sam może prowadzić szkolenia w internecie, pozyskać poradę lekarską oraz znaleźć rzemieślnika do domowego remontu. Społecznościowi przedsiębiorcy, pomijając bankowy establishment dzięki finansowaniu społecznościowemu, mogą sfinansować swoją działalność gospodarczą w młodej gospodarce opartej na współdzieleniu.

3.6. W świecie możliwości cyfrowych kapitał społeczny staje się równie ważny jak kapitał finansowy, dostęp – ważniejszy od własności, a „wartość wymienialna” na rynkach kapitalistycznych coraz częściej zastępowana jest przez „wartość do podziału” we wspólnocie współpracy.

3.7. Rozwój technologii cyfrowej i nowe modele biznesowe w energetyce, w tym model energetyki rozproszonej, pozwalają spojrzeć na tereny wiejskie, przedmieścia aglomeracji, osiedla domów jednorodzinnych, jednodomowe wspólnoty i spółdzielnie mieszkaniowe jak na wielkie elektrownie o ogromnym potencjale. Jak na chmurę rozproszonych źródeł, które tworzą nową doktrynę bezpieczeństwa energetycznego, budowanego od dołu – od gospodarstwa domowego, gospodarstwa rolnego, małego przedsiębiorstwa czy mikro spółdzielni.

3.8. W energetyce internet umożliwił – w ramach konsumpcji współdzielonej – uczestniczenie w sieciach socjalnych milionów ludzi produkujących energię elektryczną w swoich domach, biurach i na dachach magazynów, a następnie dzielących się nią za pośrednictwem „internetu energii”, tak samo, jak dziś tworzymy i wymieniamy w sieci informacje. Elementy tego systemu, które muszą się jeszcze znacznie rozwinąć, to magazynowanie energii, „internetyzacja” sieci energetycznych oraz samochody z napędem elektrycznym.

4. W kierunku odnawialnych, rozproszonych źródeł energii

4.1. Pozyskiwanie czystej energii jako uzupełnienie rynku i zastępowanie paliw kopalnych spowodowało, że konieczne stały się transformacja systemów energetycznych oraz wprowadzenie reguł dotyczących udziału nowych graczy w tym rynku.

4.2. Zgodnie z zapisem traktatu lizbońskiego (art. 2 ust. 3) zrównoważony rozwój w Europie odbywa się w społecznej gospodarce rynkowej. Ważną rolę odgrywają w tym partnerzy społeczeństwa obywatelskiego, a społeczna akceptacja transformacji systemów energetycznych, zwłaszcza na poziomie lokalnym, jest sprawą kluczową.

4.3. UE określiła cele do roku 2030 dotyczące unii energetycznej i przekształcenia Europy w gospodarkę o wysokiej efektywności i niskich emisjach CO₂. Dwa główne cele to redukcja emisji gazów cieplarnianych o 40 % i zwiększenie udziału źródeł odnawialnych do 27 %, bez precyzowania tego wskaźnika na poziomie krajowym. Gospodarka niskoenergetyczna ma zapewnić bezpieczeństwo energetyczne i wzrost gospodarczy przy niskim poziomie emisji CO₂, a w dłuższym okresie wzrost produkcji i zużycia energii wytwarzanej lokalnie. Według ostatnio dostępnych danych dzięki OZE można było ograniczyć w świecie w 2014 r. emisję CO₂ o 380 Mt.

4.4. Wśród celów jednostkowych wyznaczonych przez UE do 2030 r. znalazło się zmniejszenie wydatków na energię przez konsumentów prywatnych i przedsiębiorstwa. Mają oni wchodzić aktywnie na rynek energii dzięki możliwościom stwarzanym przez nowe technologie.

4.5. Bilans energii w UE jest uzależniony od wymiany handlowej. Ponad połowa rocznego wewnętrznego zużycia energii brutto w UE o wartości 400 mld EUR pochodzi z importu. Z niektórych analiz wynika, że w 2030 r. stopień uzależnienia Unii od zewnętrznych dostaw energii może sięgać 70 %. Szacuje się, że dzięki OZE wykorzystanie paliw kopalnych zostało ograniczone w świecie w 2014 r. o 114 Mtoe.

4.6. Polepszenie bilansu energetycznego UE stało się sprawą kluczową. Jednym z rozwiązań jest uzyskiwanie energii z licznych lokalnych źródeł bezpośrednio przez odbiorców indywidualnych. Bez powszechnego oddolnego wsparcia wytwarzania energii ze źródeł odnawialnych na zaspokojenie lokalnych potrzeb wiele krajów może mieć problemy z zagwarantowaniem bezpieczeństwa swoich systemów.

4.7. Rozwój technologii produkcji energii w przydomowych instalacjach, coraz bardziej sprawne rozwiązania pozwalające na magazynowanie energii w tych urządzeniach, przesyłanie jej poprzez inteligentne sieci i mierzenie przez inteligentne liczniki, zarządzanie lokalnym popytem energii powodują, że instalacje konsumenckie mogą znacząco wpłynąć na koszty energetyczny każdego kraju.

4.8. Branża energii odnawialnej jest mocnym czynnikiem innowacji technologicznych. Jest niezbędna dla fundamentalnej transformacji systemu energetycznego Europy w ramach cyfrowej strategii jednolitego rynku.

4.9. Przemianę pasywnych konsumentów w aktywnych prosumentów (*prosumers*) w różnych sektorach oraz możliwość włączenia w cyfrową erę internetu rzeczy mikroprzedsiębiorców i strategii jednolitego rynku, definiuje ogłoszona w maju 2016 r. przez Komisję Europejską strategia jednolitego rynku cyfrowego (COM(2015) 192 final), oparta na 3 filarach: 1) lepszym dostępie *online* do towarów i usług cyfrowych; 2) środowisku, w którym sieci i usługi cyfrowe mogą prosperować; 3) cyfryzacji jako sile napędowej wzrostu. Gospodarce UE może to przynieść 415 miliardów euro rocznie i stworzyć setki tysięcy nowych miejsc pracy, także w energetyce odnawialnej.

4.10. Rynek zdominowany przez dużych producentów i dystrybutorów energii musi otworzyć się na indywidualnych graczy, powinien stać się bardziej rozproszony. Energia elektryczna nie będzie jedynie płynąć w regulowany centralnie sposób z dużych elektrowni „odgórnie” do odbiorców. Będzie powstawać w wielu zdecentralizowanych źródłach energii odnawialnej.

4.11. Stopień rozproszenia wytwarzania energii elektrycznej musi być dostosowany do specyfiki odbiorców energii. Różnice w tym zakresie związane mogą być przede wszystkim z funkcjonowaniem w danym kraju przemysłów energochłonnych.

4.12. Bezpieczeństwo energetyczne coraz bardziej zależy obecnie od odporności systemu energetycznego na ataki terrorystyczne. Rozwijając generację rozproszoną, jednocześnie zwiększamy bezpieczeństwo energetyczne, ponieważ wytwarzanie zdecentralizowane jest mniej podatne na zagrożenia terrorystyczne.

4.13. Rozproszone źródła energii pozwalają spojrzeć na problem ciągłości dostaw energii do podmiotów prowadzących działalność wysoce uzależnioną od prądu (np. fermy drobiarskie, przetwórnice, chłodnie). Są kraje UE, w których przerwy w dostawach prądu wynoszą w granicach dwudziestu minut rocznie, ale są i kraje, w których średnia przerw w dostawach waha się od 450 do 500 minut. Mikroinstalacje prosumenckie są dla takich producentów gwarancją prowadzenia biznesu.

4.14. Możliwości stworzone przez powszechny rozwój prosumenckiej energetyki rozproszonej można wykorzystać w ważnych społecznie obszarach UE w perspektywie strategii „Europa 2020”: rozwiązywaniu problemów demograficznych starzejącego się społeczeństwa oraz zwalczaniu ubóstwa i wykluczenia społecznego.

4.14.1. Jednym z celów strategii jest zmniejszenie liczby osób doświadczających ubóstwa i wykluczenia społecznego o co najmniej 20 milionów, z ogromnej liczby 122 milionów obywateli zagrożonych tym zjawiskiem. Pomóc w tym mają programy operacyjne wsparcia, aktywne instrumenty rynku pracy oraz fundusze celowe, w tym co najmniej 20 % alokacji z Europejskiego Funduszu Społecznego. Wsparcie logistyczne i finansowe dla takich osób do zakładania mikro spółdzielni energetycznych i/lub włączania się w istniejące lokalne przedsięwzięcia internetu rzeczy może otworzyć drogę do integracji zawodowej i społecznej oraz umożliwić uwolnienie się od zagrożenia ubóstwem.

4.14.2. Podobnie wygląda wyzwanie w ramach srebrnej gospodarki. UE stoi przed historycznym wyzwaniem, jakie nigdy wcześniej nie pojawiło się przed żadną społecznością, a mianowicie powiększającej się gwałtownie długowieczności i równoczesnej powszechnej digitalizacji życia, co wzywa do wprowadzenia niestandardowych rozwiązań gospodarczych, jak również nowych strategii społecznych.

4.14.3. W 2060 r. na jednego młodego obywatela będzie przypadać aż dwóch seniorów⁽¹⁾. Na starszych obywateli i starszych pracowników należy spojrzeć nie jako na zagrożenie i obciążenie społeczne, lecz jako na szansę w dobie rewolucji cyfrowej na stworzenie gospodarki, w ramach której istnieje wiele miejsc pracy (*job-rich economy*), wykorzystującej ogromne doświadczenie i wolny czas seniorów oraz ich – nawet skromny – kapitał finansowy do ulokowania w bezpiecznych inwestycjach epoki cyfrowej. Jedną z możliwości może być włączenie osób starszych, jako e-seniorów do aktywności zawodowej w energetyce, na przykład w osiedlowych lub wielorodzinnych domowych instalacjach spółdzielczych.

5. Energetyka prosumencka

5.1. Wyróżnikiem współczesnego kapitalizmu było określenie koncepcji konsumpcji w stosunku do procesu produkcji i jej urynkowienia, gdy konsumpcja przestała być przywilejem bogatych elit, a stała się zjawiskiem masowym.

5.2. Termin „prosument” został wprowadzony przez Alvina Tofflera, pisarza i futurystę w 1980 roku. W pracy „Trzecia Fala” określił on prosumpcję jako zjawisko będące przyczyną rozmycia na rynku podziału na sferę produkcyjną i sferę konsumpcyjną. Tą trzecią falą był proces obejmujący uczestniczenie jednostek bądź zorganizowanych grup prosumentów w czynnościach wytwarzania produktu przeznaczonego dla własnego użytku, przesunięcie granicy pomiędzy podmiotami, które produkują i konsumują.

⁽¹⁾ Dz.U. C 389 z 21.10.2016, s. 28.

5.3. Koncepcja rynku, w którym konsumenci, w tym gospodarstwa domowe, byli postrzegani wyłącznie jako pasywni uczestnicy rynku nie odpowiadała wyzwaniom rozwoju technologicznego. Marshall McLuhan i Barrington Nevitt już w 1972 r. przewidywali, że z rozwojem technologii elektrycznych konsument będzie mógł stawać się producentem.

5.4. Podstawą gospodarki w nowoczesnym społeczeństwie jest dostawa energii do odbiorców w bezpieczny sposób i po przystępnych cenach, z uwzględnieniem potrzeby ochrony wrażliwych grup społecznych w ramach walki z ubóstwem energetycznym.

5.5. Prosumenci to jednostki indywidualne, grupy obywateli lub gospodarstwa domowe i gospodarstwa rolne mogące działać w zorganizowanych formach, jak stowarzyszenia, fundacje, spółdzielnie, które są równocześnie producentami i konsumentami energii wytwarzanej w małych instalacjach ulokowanych w przydomowych podwórkach lub na budynkach mieszkalnych i gospodarczych (mini turbiny wiatrowe, panele fotowoltaiczne, kolektory słoneczne, pompy ciepła). Prosumentami mogą być również małe przedsiębiorstwa, w tym społeczne i władze lokalne.

5.6. Pojęcie prosumenitaryzmu obejmuje obok energii elektrycznej wytwarzanie ciepła i chłodu.

5.7. Zasadniczo prosument działa na własny użytek. Staje się współtwórcą konsumowanych dóbr. Za prosumentów uważa się także jednostki, które produkują ilość energii zbliżoną do ilości swojej konsumpcji, nawet gdy oba procesy nie są równoczesne – np. produkują energię głównie w ciągu dnia i wtedy relatywnie niewiele zużywają jej na własne potrzeby, odsprzedając nadwyżki innym konsumentom, a same zużywają większość energii wówczas, gdy sami produkują jej już znacznie mniej.

5.8. Prosumpcja indywidualna powoduje inną organizację życia. Łączy się przeważnie z niezadowoleniem z masowej i zestandaryzowanej produkcji. Nowocześni konsumenci w dobie cyfryzacji chcą być traktowani podmiotowo, widzą możliwość zaspokajania potrzeb i aspiracji indywidualnie. Świadomie włączają się w projekty związane z ochroną środowiska i walką z emisją gazów cieplarnianych.

5.9. Prosumenci wiążą przejście do nowoczesnej energetyki z rozwojem, potrzebą kreatywności i niezależności. Najbardziej aktywną rynkowo grupą prosumentów jest pokolenie sieci. Wyróżnia je to, że nie postrzega ono świata przez pryzmat konsumpcji, ale tworzenia. Dąży do zaspokojenia potrzeb związanych z wolnością, wiarygodnością wobec społeczności, szybkim tempem życia, innowacyjnością.

5.10. Pierwsze procesy prosumenckie miały genezę w prostych działaniach samoobsługowych w usługach i e-handlu, w odrynkowaniu czynności konsumenta. Innym powodem prosumpcji stały się zmiany na rynku pracy, elektronizacja codziennych czynności, możliwość pracy w domu (telepraca), zwiększona ilość czasu wolnego i potrzeba wykorzystania go w jak najlepszy sposób.

5.11. Rynkową przyczyną rozwoju prosumpcji, nie tylko w sferze energii, stał się spadek dochodów gospodarstw domowych w dobie kryzysu, rosnące ceny usług i towarów, konieczność codziennego oszczędzania, wykonywania usług czy produktów dla siebie z powodów ekonomicznych.

5.12. Wiele krajów dostrzega korzyści płynące z równoległego rozwoju rozproszonych źródeł energii, w tym mikroinstalacji. Zwykle górną granicą ich mocy jest 50–100 kW. Dotyczy to zwłaszcza instalacji prosumenckich.

5.13. Energetyka prosumencka może być traktowana jako istotny element transformacji w kierunku generacji rozproszonej, tj. rozwiązania generalnie pożądanego z punktu widzenia bezpieczeństwa energetycznego, względów środowiskowych i społecznych.

5.14. Szerokie wdrożenie prosumenitaryzmu powinno istotnie ułatwić realizację zadań wynikających z ustaleń COP 21 w Paryżu.

5.15. UE umieściła konsumentów w sercu swojej polityki energetycznej, umożliwiając im aktywne korzystanie z nowych technologii. W ostatnich latach pojawiły się nowe technologie OZE, zarówno dla wielkoprzemysłowych instalacji, jak i dla projektów w małej skali, przy równoczesnej znaczącej redukcji kosztów bazowych inwestycji. Na przykład, koszt słonecznych modułów fotowoltaicznych obniżył się w latach 2008–2012 o 80 %. W rezultacie przedsiębiorstwa i gospodarstwa domowe mogły zacząć w opłacalny sposób produkować i konsumować własną energię elektryczną.

5.16. Mając na uwadze korzyści wynikające z rozwoju energetyki prosumenckiej, zasadne jest zachęcanie potencjalnych prosumentów do działań w tym zakresie. To wsparcie może dotyczyć usuwania barier i upraszczania procedur administracyjnych, ułatwień dotyczących przyłączeń do sieci czy też korzystnych warunków sprzedaży nadwyżek energii.

6. Spółdzielnie energetyczne jako prosumenci

6.1. Spółdzielnia energetyczna to dobrowolne zrzeszenie nieograniczonej ilości osób, posiadające osobowość prawną, którego celem jest wspólne zaspokajanie zapotrzebowania na energię przez jej członków.

6.2. Prosumentem można być w pojedynkę lub z sąsiadami w wielorodzinnym bloku. O spółdzielni możemy mówić, kiedy inwestycja w instalację prosumencką łączy kilka osób. Mogą to być całe grupy mieszkańców danego terenu. Chodzi o to, aby wytwarzać energię elektryczną lub ciepłą z odnawialnych źródeł energii na własne potrzeby, a ewentualne nadwyżki sprzedawać do sieci. W Niemczech wystarczą do tego 3 osoby fizyczne, w Polsce 10 osób fizycznych lub 3 prawne.

6.3. Doświadczenia niemieckie ostatnich lat pokazują, że celem spółdzielni nie jest maksymalizacja zysków, ale przede wszystkim pomoc gospodarcza i wspieranie swoich członków. Z blisko tysiąca spółdzielni co czwarta finansowała się jedynie z udziałów jej członków. W przypadku pozostałych dwie trzecie środków pozyskiwana była od banków spółdzielczych. Każdy członek ma jeden głos, niezależnie od wysokości wkładu finansowego. Zazwyczaj nie jest to duża kwota, ustala ją statut. Jeśli spółdzielnia ponosi straty, partycypacja w nich następuje do wysokości wniesionego wkładu.

6.3.1. Spółdzielnie zobowiązane są funkcjonować efektywnie pod względem ekonomicznym, jak każde przedsiębiorstwo. Zaletą spółdzielni był znikomy odsetek bankructw tej formy działalności (ok. 0,1 % wszystkich bankructw w Niemczech). Po początkowym okresie dywidend o średniej wielkości rzędu 5–6 %, obecnie wynoszą one 2–3 %.

6.3.2. Gminy w Niemczech są bardzo ważnymi partnerami spółdzielni energetycznych, nie tylko dzięki udostępnianiu dachów i budynków komunalnych na inwestycje. Często burmistrz wychodził z inicjatywą założenia spółdzielni energetycznej i starał się przekonać do tej idei mieszkańców.

6.4. Bardzo wymiernym efektem założenia spółdzielni energetycznej jest możliwość uzyskiwania energii po niższych kosztach niż miałyby to miejsce w pojedynkę.

6.5. Spółdzielnia energetyczna bardzo istotnie wzmacnia pozycję prosumentów w stosunku do dużych aktorów na rynku energii.

6.6. Spółdzielnie energetyczne to także bezpośrednie włączenie mieszkańców w proces podnoszenia bezpieczeństwa energetycznego na swoim terenie. Ma to kapitalne znaczenie dla optymalizacji rozwiązań jako dostosowanych do potrzeb i warunków lokalnych społeczności.

6.7. Ruch spółdzielczy, zwłaszcza w starych krajach UE, odgrywał znaczącą rolę w napędzaniu wzrostu i podnoszeniu konkurencyjności gospodarki, wspierał europejskie wartości solidarności, samorządności i demokracji. Nadal potencjał ekonomiczny spółdzielni w starych krajach UE jest ogromny. W krajach dawnego realnego socjalizmu w Europie Środkowej i Wschodniej owo socjalistyczne pochodzenie ruchu spółdzielczego oraz prowadzona wcześniej w tych krajach polityka podporządkowania spółdzielni centralnym i terenowym organom władzy dziś okazuje się hamulcem i niesłusznie rzutuje na klimat wokół prosumenckiej spółdzielczości.

6.8. *Self-consumption model* otworzył możliwości obniżenia kosztów energii, zwłaszcza dla małych i średnich przedsiębiorstw, dla których wysokie ceny energii elektrycznej stanowiły poważny balast. Wśród konsumentów w domach mieszkalnych pojawiły się nowe wzorce począwszy od systemów paneli PV na dachach, należących do gospodarstw domowych lub osób trzecich, aż do projektów realizowanych przez obywatelskie spółdzielnie energii odnawialnej.

Bruksela, dnia 19 października 2016 r.

Przewodniczący
Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego
Georges DASSIS
